

dor menor de text poc accessible i mal estudiat) i que no comença a aparèixer en diversos textos fins c. 1400 (Rayn. iv, 143; Pansier; manca PSW); com que modernament hi apareix molt desenrotllat, és força menys segur que en el Nord, que en el Midi no hi tingués arrels pròpies; si bé ja cridaria l'atenció el fet que a la part Nord del domini no apareguin enlloc formes amb *-cb-* (al contrari, p. ex., *mancà faire* 'no fer' a Vinzelles); però el cas del francès i el fet que en occità modern *mancà* no aparegui més que dins el variat repertori d'usos que el mot ha pres en llengua d'oïl, ens descoratgen bastant d'aquella suposició. Veg. per a tot això el FEW vi, 140, 141, 145.

En fi, encara que no tots els germanistes hi estan d'acord, sembla quasi segur que l'alemany *mangel* 'manca' i *mangeln* 'mancar (de)' són també antics manlleus, si bé presos ja de l'italià pre-literari.³

No manquen resultats de l'expansió de l'it. *mancare* en altres llengües romànics i europeus (poc o quasi res, és veritat, en portuguès i en castellà), encara que menys importants, i per a ells ens podem atènyer als articles de Jud (ZRPb. xxxviii, 40), M-Lübke (REW, 5285) i el citat treball de Reinhard.

Pel que fa al català *manca*, no descartem pas que pugui ser una creació autòctona sobre *manc* i paral·lela a la italiana. L'estudi precedent de la història i de la vida del nostre mot es presten tant per admetre això, sense altra reserva que algunes influències italianes en el seu desenrotllament posterior (tan explicables en el terreny mercantil, navegatori, bèl·lic i polític), com per suposar que, ja d'arrel, fos una importació d'Itàlia que irradiava tan fortament cap al Nord-est i el Nord. En conjunt, tenint en compte que en els Ss. XIII-XIV tots els papers de *mancar* eren omplerts per *fallir*, i tenint també en compte el quadro de les altres llengües europees, ens inclinem per això últim; si bé considerant que la imitació fou engegada i facilitada per l'existència de derivats, purament catalans, de la soca nostra de *manc*. Heus-els aquí.

Mancar tr. 'mutilar' fou antic i espontani en la nostra llengua: «Mares traydores / -- / propis fills *manquen*, / ulls los arranquen, / e allisien, / perquè mil<1>s sien / acceptadors, / e vividors / sobre 'l país», JRoig (*Spill*, 9251); restà més viu en cast. i en gallec, DECH (III, 797b1-5). Maestr. *esmancar*, *esmanconar* «inutilitzar-se o inutilitzar dels braços; desmanegar» (GaGirona, *Voc.*, 298).

Del *mancar* italoide. *Mancament* 'incompliment' [1460]: «mas encara a *mancament* de la honor que yo no hagués sabut guardar --», doc. de 1460 (entre els relatius al Príncep de Viana i a la guerra contra el rei Sens-Fe, *CoDoACA* xxii, 325); «havem pleníssima fiança en açò que per V. S. nos és escrit, ne per *mancament* de coratge no fallirem en res», Carta dels Consellers de Bna. a Joan II, 11-XII-1466 (Careta); avui *mancament* segueix molt viu, però ja només en el sentit de 'falta de respecte, ofensa, greuge', que el *DAG*. ja documenta el 1592 en Pons (*Miserere*); pogué ja actuar de model l'it. *mancamento*, tant o més viu que en català i ja documentat en clàssics del S. XIV. Mo-

del que és segur en el cas de *manca* [c. 1900, sense exs. en el *DAG*, eds. tardanes de Lab., Bulb. i Vogel, molt divulgat per Rov. i Virg. i Moll, però *AlcM* no en dóna cites de prestigi ni cap d'anterior als anys vint], pres de l'it. *mancanza* vivíssim i castís [fi S. XIII].

Manca és creació purament catalana (mot estrany a l'it. i al fr., on *manque* és un masculí); no consta usat fins als escr. Renaix. (i en els diccs. Bulbena, Vogel i *DOrt.*), però en aquells apareix en els més genuïns, robusts i planers del Princ. i PnaCast., des de 1885: «los carreters --- havian de celebrar la festa de Sant Antoni dels Ases: una escaparata ab la Verge del Carme ocupa tot lo pany de paret del cap de la sala, y no és més gran per *manca* de medis ni de voluntat, sinó perquè les parets mitgeres ---», «no és per dexadesa ni *manca* de curiositat ---», EmVilanova (*O. C.* IV, 190; xi, 239); «minva cada dia el bestiar boví per *manca* de pastures», Massó Torrents (*Croquis Pir.*, 13) etc.; no és, doncs, gens «sospitosa la puresa de la paraula» que comptava (com fa constar En Moll) amb innombrables models en el nostre sistema, *la baixa*, *la puja*, *l'erra*, *compria*, *falla* ---); i observadors excel·lents del llenguatge popular en citen fraseologia ben localitzada: «hi ha *manca* de feina» (StFeliu de G.), «per *manca* d'oli s'ha apagat es llum» (Maó), «per *manca* de paraigua m'he mullat» (CpTarr.).

I les dades aplegades pel mateix Moll, *BDLC* xv, 41-43, 75-76, 120, en les quals ha inclòs després una cita atribuïda a Llull en *AlcM*; però, enterament conforme amb ell que *manca* és un mot modern en la nostra llengua, no dubto a considerar mal transmès aquest passatge lullià, on segurament hem de llegir: «lo segon sagrament és confirmació, la qual gitan d'éser *manca* los padrins ---» (amb *manc* adjectiu), sense fer més que suplir una titlla de nasal i veure *la* per *lo*, i una *s* llarga allà on el publicador cregué llegir una *f*. També *mancada* (del vent etc.) és creació catalana. *Mancador*. *Mancant*.

De *mancar* pot ser adjectiu postverbal el mot usat per Francesc Prats (1487): «com és convertida, - o summa potència, / del pa la substància - en la carn sagrada, / escriur'en de mostra, - ne com figurada, / jatsia indigne - *manquo* de eloquència», JMBover, *Bi. Escr. Bal.* II, 157.22.4. D'un encreuament de *manco* amb *menys* resulta l'adj. mall. *menengo*, *menga* 'menut' (*BDLC* VIII, 14; *AlcM*), per un procés paral·lel, si bé invers al de les formes vulgars *mencos* i *mancos* 'menys'. D'un altre encreuament prové un verb *desmancalar-se* 'desfer-se (de quelcom), privar-se'n', usat per Ruyra: «jo em *desmancalo* d'un rem, que val una pila de pessetes» (*Pinya de Rosa* II, 135) resultant de *mancar-se* en combinació amb *descabalar-se*.

En italià l'adj. *manco*, molt desplegat semànticament, es va convertir de més a més en adverbi concurrent de 'menys', it. *meno*. Encara que això no esdevinguí allí freqüent o normal fins c. 1600, ja devia ser més o menys usat, en llenguatge parlat, a la fi de l'Edat Mitjana. En potència es trobava ja en l'antic *esser manco* 'ser absent o molt flac' («il mio ingegno assai *serebbe manco*», *Par.* x, 20), quasi es troba ja en *non*